

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

ON THE ISSUE OF PROFESSIONAL DEFORMATION OF EMPLOYEES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Статтю присвячено аналізу психологічного феномену професійної деформації в учинах співробітників поліції.

Доведено, що доконечною умовою продуктивних учинів співробітників поліції є власне дотримання основоположного конституційного принципу верховенства права й забезпечення захисту конституційних прав та свобод людини та громадянина. Зазначено, що це сприятиме не лише дотриманню основоположних прав людини та громадянина, але й рівню довіри до органів правоохорони, цей чинник є домінуючим показником задля оцінювання якості учинів поліції.

Акцентовано увагу на тому, що феномен професійної деформації є властивим усім професіям та і є невідворотним й небажаним феноменом. Установлено, що власне професія співробітника поліції відноситься до однієї з гранично уразливих до утворення й розвію професійної деформації. Водночас, через специфічні риси таких учинів – умови діяльності, коло професійних обов'язків, фізичне й психологічне навантаження, повсякчасна наявність конфліктних обставин та ін.

Консолідовано підходи щодо формулювання явища професійної деформації. Установлено, що феномен професійної деформації є зумовленим комплексом детермінант, серед котрих є мікро-, макросоціальні та індивідуальні. Схарактеризовано, що поширення феномену професійної деформації відбувається не лише на професійну царину співробітника поліції, а також і на його індивідуальне життя та його оточення. Зазначено, що задля превенції та протидії професійній деформації власне як тотального феномена повинні бути направлені зусилля не лише самого органу правоохорони, але й соціуму й держави, зокрема.

Ключові слова: феномен професійної деформації, професійна діяльність, професійно небажані властивості, співробітник

поліції, права людини та громадянина превенція, протидія.

The article is devoted to the analysis of the psychological phenomenon of professional deformation in the studies of police officers.

It has been proven that the ultimate condition for the productive actions of police officers is proper observance of the fundamental constitutional principle of the rule of law and ensuring the protection of the constitutional rights and freedoms of a person and a citizen. It is noted that this will contribute not only to the observance of basic human and citizen rights, but also to the level of trust in law enforcement agencies, this factor is the dominant indicator for evaluating the quality of police officers.

Attention is focused on the fact that the phenomenon of professional deformation is characteristic of all professions and is an inevitable and undesirable phenomenon. It was established that the actual profession of a police officer is one of the most vulnerable to the formation and dissolution of professional deformation. At the same time, due to the specific features of such studies – the conditions of activity, the range of professional duties, physical and psychological stress, the constant presence of conflicting circumstances, etc.

Approaches to the formulation of the phenomenon of professional deformation have been consolidated. It was established that the phenomenon of professional deformation is determined by a set of determinants, among which are micro-, macro-social and individual. It is characterized that the spread of the phenomenon of professional deformation occurs not only in the professional field of the police officer, but also in his individual life and his environment. It is noted that in order to prevent and counteract professional deformation as a total phenomenon, the efforts of not only the law enforcement body itself, but also society and the state, in particular, should be directed.

Key words: the phenomenon of professional deformation, professional activity, professionally undesirable properties, police officer, human and citizen rights, prevention, countermeasures.

УДК 340. 12 (075.8)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.62.42>

Кісіль З.Р.

д.юрид.н., професор,
заступник директора Інституту управління, психології та безпеки Львівський державний університет внутрішніх справ

Кісіль Р.-В.В.

к.юрид.н.

Перепелиця А.В.

к.юрид.н., доцент,
старший науковий співробітник відділу організації наукової роботи Львівський державний університет внутрішніх справ

Вступ. В основоположному Законі України проголошено, що «...Україна є соціальною, правовою державою, в якій визнається і діє принцип верховенства права; людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність» [12]. Розв'язання задекларованих питань у значній мірі покладено власне на органи правоохорони. Так, статтею 2 Закону України «Про Національну поліцію» позиціоновано чільні «...завдання поліції з надання

поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги» [22].

Співробітникам поліції соціум виявляє високий ступінь довіри й уповань, жадають вбачати у них власне не тільки правозахисників – високої кваліфікації спеціалістів, але і компатріотів, котрим є характерним велике відчуття суспільної відповідальності стосовно здійснення покладених на них службових завдань.

Важливість покладених на співробітників Національної поліції завдань позиціонують високий ступінь вимог щодо їх індивідуальних властивостей, рівня їхньої професійності. Удосконалення індивідуальних, духовних й професійних квінтесенцій співробітників органів правоохорони є одним із домінуючих завдань, котре встановлює перед ними керівництво МВС України, генерує зацікавленість наукової спільноти щодо дослідження одного із негативного атрибуту службових учинів – феномену професійної деформації.

Наукове дослідження феномену професійної деформації поліцейських є вкрай наболілою квестією, позаяк існуючий запит стосовно створення ефективного механізму запобігання та протидії професійній деформації має вагомий інтерес не лишень у теоретичному аспектові, а саме – у практичному сенсі. Професіогенез поліцейських у контексті реалізації ними професійних завдань перебуває у кореляційній залежності із розвієм особистісних якостей, котрі негативно впливають на професійні їхні учини. Професійна деформація співробітників поліції є надзвичайно казусною як соціальною так і психологічною квестією, задля наукового аналізу котрої вкрай необхідно застосовувати увесь існуючий науковий актив наукового досягнення.

Мета статті – з'ясувати та охарактеризувати феномен професійної деформації співробітників Національної поліції України

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Не дивлячись на неабиякий науковий й практичний інтерес до позиціонованої квестії, котра є зумовленою, передусім прагматичною потребою у покращенні учинів поліцейських, на жаль проблемі професійної деформації не приділено належної уваги. З'ясуванню квінтесенції явищу професійної деформації присвячено наукові розвідки як вітчизняних так зарубіжних учених-поліцейців, а саме: О. Бандурки, О. Бандури, В. Барко, Б. Бюнка, І. Голосніченка, Д. фон Дірендонк О. Джузи, Р. Калюжного, З. Кісіль, В. Коваленка, М. Костицького, І. Клименко, В. Кудрі, К. Маслача, Н. Мітюріної, В. Н. Матюхіної, В. Медведєва, Н. Милорадової, Г. Дж. Сіксма, С. Сливки, В. Сирих, В. Шауфелі, С. Шалгунової, Д. Швеця, У. Харрісона, Дж. Р. Хейбеслібена, О. Цільмак та ін.

Виклад основного матеріалу. Професійні учини є невід'ємною складовою кшталту життя індивідуума, значущою детермінантою її виникнення й розвію як представника суспільства й індивіда. Професійна реалізація учинів сукупно з провідним позитивним результатом інколи спричиняє настанню побічних консеквенцій. «...Одним з них є професійна деформація, яка об'єктивно являє собою не фатальну, але реально ймовірну витрату, так би мовити, тіньову сторону професії. Суб'єк-

тивно – це данина, яку непомітно для себе сплачує людина за надмірну спеціалізацію, невгамовне захоплення діяльністю, максимальний рівень домагань. Професійна деформація може виникнути внаслідок будь-якої діяльності. Але найчастіше, як свідчать дослідження, вона вражає представників професій на кшталт «людина-людина»: педагогів, акторів, працівників сфери обслуговування, юристів» [26].

Більшість учених-поліцейців вважають, що власне феномен «професійної деформації» є апотеозом незбігу індивіда загальноприйнятним професійним нормам, виробленню вкрай суворих професійних еталонів, конверсії професійних ролей власне у сферу поза посадових взаємовідносин або інспірації специфіки професійних учинів [9; 18].

Феномен «професійної деформації» започатковується із негативних видозмін в процесі професійних учинів й поведження, власне на соціальному і психологічному щаблях. Значна низка учених вважають, що «професійна деформація» корелює власне із негативними трансформаціями у соціальній й психологічній архітектоніці індивіда [10; 26; 27]. Зазначену позицію поділяють й зарубіжні науковці. Так, на думку Л. Терновського і В. Терновської «...професійна деформація особистості являє собою триваючий в часовому континуумі мультисегментний процес нехтувань (порушень) ментальних формацій особистості, що детермінують чисельні діяльнісні трансформації у професійній діяльності» [30]. Д. Грін цілковито слушно зазначає, що «...деформація професійного ества етимологічно полягає у вузькому етико-моральному сприйнятті, дискурсивному спрямуванні на стереотипні цілевказівники, інтернальні щодо його професійного світосприйняття, що проявляється у опозиціонуванні останнього щодо сформованих суспільством аксіом діяльності (у конфронтаційному сприйнятті останніх)» [29]. Професійна деформація, передусім, розпочинає позиціонуватися саме в самому індивідуумі, невдовзі й через її особисте поведження окреслюється на професійних учинах й найближчому оточенні. Так, на думку Х. Лангерока «...професійна деформація є феноменом тривалого відтворення факторів конкретної професії, що формує індивідуально-резонативний процес гіперболізації значущості діяльності індивіда в соціальній сфері до котрої він асимільований» [28]. Своєрідність індивіда й його учинів досить часто виявляються неоднаково й великій кількості сполучень; інколи надмірний розріст декотрих рис подеколи призводить до професійної непридатності даного працівника, ексцесів норм законодавства чи аморальних діянь. Враховуючи вище викладене, можна висувати про те, що, зріст феномену «профе-

сійної деформації» учиняє власне негативний вплив на мотиваційну спрямованість професійного поведіння фахівця.

Слушною є думка Д. Швеця, котрий зазначає, що «...найнебезпечнішою формою, крайнім ступенем професійної деформації є професійна деградація, яка може характеризуватися аморальною поведінкою, порушенням закону, пияцтвом тощо. Крім того, професійна деформація може проявлятися у будь-яких ситуаціях. На особливу увагу заслуговує з'ясування впливу професійної деформації під час комунікативної діяльності працівників» [26].

Низка українських науковців схиляються до думки про те, «професійна деформація» є модифікацією ригідної професійної акомодативної індивіда до існуючих норм професійного середовища, одним із визначених, пролонгованих у часі методом, котрий унеможливує розвій суб'єкта та його професійних учинів [3; 4; 6; 9; 12; 16; 23]; або як результат розчарування обраним фахом, професійний злам, утрата власного авторитету [20], що позиціонується у надмірній стереотипізації професійних учинів, контумації новому, стереотипізації застосованих підходів, спрощеному підході суджень відносно квестій й позиціонування професійно-константних манер поведіння, котрі є ефективними у професійних учинах у позапрофесійній царині [5].

Проблема професійної деформації є злободенною і для правоохоронних органів, котрі повсякчас підпадають під форсований деформуючий вплив. Це є корельовано насамперед специфікою їх професійних учинів, духовними, психологічними й кримінологічними характеристиками об'єктів їхніх професійних учинів – певного індивіда, групи осіб, котрі позиціонуються у багаточисельних суспільних ролях, котрі «...метафорично можна уявити у вигляді джерела психологічної радіації. Воно потужне і, на жаль, частіше є шкідливим, ніж корисним, опромінюючи правоохоронців, викликає в них різні вади та сприяє моральній аномалії» [24].

Цілковито погоджуємося з позицією Ю. Александрова котрий під «професійною деформацією» уважає «...результат невідповідності людини суспільній професійній нормі, появи жорстких професійних стереотипів, перенесення професійної ролі до сфери позаслужбових стосунків або впливу специфіки службової діяльності» [1].

А. Куруч вважає, що професійна деформація є «...викривлення особистих якостей, результатів професійної діяльності працівників, їх службових та позаслужбових відносин у колективі у негативний бік під впливом умов і досвіду служби» [15].

Професійна деформація співробітників Національної поліції України відноситься до феномену, котрий існує й завдає неабияку

шкоду усім учинам силам безпеки й оборони, де-факто, усуваючи від виконання професійних завдань тих співробітників, котрі потрапили під її згубний вплив. Відносно детермінант виникнення «професійної деформації» нині посеред науковців має місце дискусія та різночитання. На думку професора В. Медведєва «професійна деформація» співробітників поліції є справдешньою та подеколи доконечною даниною, яку «сплачує» індивід за високий щабель дезидерату, пристрасне захоплення своїми учинами. В. Медведєв виснує, що «...професійна деформація є комплексом своєрідних, взаємопов'язаних змін окремих якостей і особистості в цілому, що виникають внаслідок виконання правоохоронних функцій. При цьому спостерігаються відмінності в інтенсивності впливу специфіки діяльності на розвиток професійної деформації у різних службах. Зокрема, найбільш інтенсивний негативний вплив спостерігається в карному розшуку, середній ступінь інтенсивності – в патрульно-постовій службі і слідстві, а низький ступінь інтенсивності – в паспортній і кадровій службах» [17].

До превалюючих першопричин генезису феномену професійної деформації слід віднести: специфічні особливості виконуваних службових учинів впродовж довгочасного професійного стажу; існуюча несумісність особистісних й психологічних якостей індивіда устанавленому ступеню дезидерату, котрі позиціонує до індивіда професійні учини.

Наявність заперечних факторів у професійних учинах призводить до зросту незадоволення самим собою, наявності високого рівня внутрішньої напруги, дискомфорту, вагань у собі. Пролангованість дії власне негативних службових ситуацій тільки консолідує позиціоновані психічні стани, котрі подеколи трансформуються в усталені якості індивіда. Усе це спричиняє до відкритої професійної деформації: байдуже, безжальне відношення до делінквентів, затриманих чи підозрюваних; упевненість у власній всездозволеності; ігнорування існуючими етичними професійними нормами; надмірний ступінь підозрілості та звинувачувального укліну; повсякчасне застосування протизаконних способів та методів у контексті виконання професійних завдань, послуговуючись помилковим принципом «мета виправдовує засоби»; алкогольна адикція; відсутність культури у мовленнєвому етикеті, повсякчасне використання сленгу злочинного світу; неохайність; й до прихованої професійної деформації: перевищення владними повноваженнями, домінування власних корисливих мотивів понад інтересами справи; аморальні вияви у побуті, духовний регрес співробітника; хибне осмислення інтересів професійних учинів, невірне тлумачення службової репутації;

укривання вчинених злочинів; прагнення до отримання неправомірної вигоди; зрощування із кримінальним середовищем тощо.

В. Боднар пропонує віднести до чинників професійної деформації, котрі сприяють здійсненню деліктів співробітниками поліції у царині професійних учинів «...формально-бюрократичні методи керівництва (зарозумілість, брутальність, чванливість, бездушне ставлення до підлеглих) (58,3% опитаних); «втому» від виконання службових обов'язків, що породжує байдужість до інтересів служби (52,3%); пріоритетну орієнтацію в колективі на «антицінності» (наприклад, додатковий заробіток понад усе) (49,6%); попускання порушень службової дисципліни й фактів невиконання службового обов'язку (45,7%); формування подвійної моралі (для «своїх» і «чужих») (35,6%); грубі порушення Правил дорожнього руху, що не викликані службовою необхідністю, дисципліни, а також побутове пияцтво (32,9%); формування атмосфери кругової поруки (35,6%); нерозбірливість у засобах («щоб досягти мети – всі засоби гарні») (32,1%); формалізм в оформленні документації (34,7%); культивування керівництвом нашіптування й виказування (29,3%); психологічно конфліктну атмосферу в колективі як постійну норму службових відносин (14,4%); психологічну меншовартість окремих працівників через невміння адаптуватися до морального клімату, небажання наслідувати традиції і дотримуватись поведінкових норм службового колективу» (11,4%) [2].

Низка учених вважають, що до розкриття сутності явища професійної деформації слід застосовувати змішаний підхід. Вони схиляються до думки про те, що професійна деформація є результатом взаємного впливу специфіки професійних учинів й власне професійних ролей, з одного боку, і індивідуальних якостей – з іншого. І. Хоржевський та В. Царапора вважають, що «...головним чинником та ключовою детермінантою розвитку деструкцій є сама професійна діяльність» [27].

Так, Л. Мако́тченко, В. Шаблістий зазначають, що власне до об'єктивних мотивів утворення професійної деформації необхідно відносити неналежну якість учинів органів правоохорони. Л. Мако́тченко, В. Шаблістий вважають, що «...неясна й суперечлива правова політика, що полягає в численних реорганізаціях, скороченнях особового складу, а також невідповідність пропускної спроможності правоохоронної системи характеристикам злочинності, що змінюються, дестабілізують роботу правоохоронців» [8].

В контексті професійних учинів поліцейські зобов'язані всякчас послуговуватися вимогами діючого законодавства, адже їх професійні учини є детально регламентованими саме

у правовому полі. О. Кирбят'єв слушно вважає, що «...з одного боку, недотримання цих правил може перешкоджати успішному виконанню службових обов'язків та дотримання принципу законності. З іншого боку, необхідність їх точного виконання можуть викликати прагнення діяти за шаблоном, невникаючи глибоко у зміст тієї чи іншої правової норми, що поряд із позитивним ефектом може призводити до зайвої формалізації діяльності, елементів бюрократизму та сприяння виникненню професійної деформації» [11].

Співробітники поліції у контексті реалізації професійних учинів всякчас взаємодіють із громадянами, котрі апелюють до них щодо отримання професійної допомоги. Розуміння співробітником поліції важливості рішень, котрі приймаються ним осібно, й розуміння еventуальних негативних наслідків цих рішень, подеколи призводять до стану напруги й тривожності. Рівночасно, кожен його влучний крок застановляє перед ним нові завдання та цілі. Цілковито підтримуємо думку Н. Дубінчук, І. Салій, Ю. Бойко-Бузиль, які зазначають, що власне «...через війну ступінь відповідальності співробітника міліції та навантаження у праці зростають, що створює передумови на формування показників професійно деформованої особистості» [7].

В. Марковський до одного із організаційних чинників формування феномену професійної деформації у правоохоронців позиціонує «...наявність невизначених рольових обов'язків та відсутність точних посадових інструкцій. Нечіткий перелік службових функцій ставить співробітників у вразливу позицію. Якщо вони не втручаються в ситуацію, це може бути розцінено як бездіяльність. Якщо ж вони виявляють ініціативу, це іноді розуміється як перевищення повноважень» [21].

Явище професійної деформації призводить до генезису тих чи інших негативних результатів, котрі мають стосунок не тільки до самого індивіда поліцейського, але і його оточення у соціумі й службових учинів. Отож, таким чином, професійна деформація у соціумі сприяє формуванню власне негативного іміджу співробітника поліції, тенденційної думки громадян відносно їхніх професійних учинів; громадську байдужість та замкненість. Деформація у соціумі й службових учинах, як слушно вважає Ю. Меркулова «...безпосередньо чинить вплив на професійну діяльність поліції» [19]. Априорі, що чільною ознакою ступеня довіри соціуму до співробітників НПУ, «...є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції» [22]. Аналіз результатів ряду соціологічних досліджень уможливають виснувати щодо зросту ступеню довіри соціуму до співробітників НПУ у зіставлення з попередніми роками, зара-

зом це не скасовує потребу щодо маніфестації зауваги щодо наявності феномену професійної деформації поліцейських у соціумі. Професійна деформація учиняє вплив також і на індивідуальну сферу співробітників органів правоохорони, зокрема посеред її консеквенції зазначають «...професійну заангажованість та вигорання; відсутність бажання професійного росту й навчання; погіршення психічного здоров'я; незадоволеність собою й оточенням тощо» [19]. Надзвичайну увагу слід привертати власне на деформацію у професійних сферах, позаяк саме вона впливає на стан дотримання основоположних прав й свобод людини та громадянина. Так, наслідком професійної деформації у професійній сфері є пониження ступеня ефективності виконання професійних учинів; ексцеси у контексті дотримання службової дисципліни, законності, зокрема; вияви девіантного поведіння в контексті професійних учинів так й поза ними; брак у професійному розвію; позаслужбових взаєминах.

Підтримуємо позицію М. Кравцова та Т. Дацюк, котрі слушно зазначають, що неналежний ступінь психологічного супроводу професійних учинів поліцейських слід відносити до організаційних мотивів генезису професійної деформації. Учені вважають, що «...забезпечення психологічної грамотності, індивідуального та групового консультування, реабілітаційної та терапевтичної роботи. Названі заходи могли б значно знизити плінність кадрів у правоохоронних органах, скоротити кількість суїцидальних спроб, порушень законності та службової дисципліни представниками охорони порядку, дозволити виявляти осіб із ознаками професійної деформації з метою надання їм психологічної допомоги» [14].

Грунтовний аналіз наукових праць, сприяв авторам висувати, що феномен «професійної деформації» є властивим для репрезентантів усіх кшталтів професій, співробітників НПУ, зокрема. До чільних детермінант формування феномену «професійної деформації» більшість науковців відносять: соціально-політичні; адміністративно-організаційні; духовні; економічні тощо. До однієї із першопричин, котра призводить до перевищень чи зловжиток владою, недотримання основоположних прав людини і громадянина, є власне їхня професійна деформованість. Уважаємо, що запровадження деонтологічного стибу правоохоронних учинів потребує вкрай ґрунтового концептуального осмислення, системного погляду та нормативного підкріплення, адже, нині у нормах діючого законодавства, стосовно учинів поліцейських відсутня така група, як «професійне вигорання співробітника органу правоохорони». Вважаємо за доречне імплементувати інноваційний міжнародний досвід США, Франції, Німеччини та ін., які на норма-

тивному рівні прийняли «Кодекси деонтологічної поведінки поліцейських».

Висновки. Феномен «професійної деформації» співробітника Національної поліції України позиціонує собою докорінні зміни у його індивідуальних властивостях у контексті здійснення професійних учинів. До основних детермінант, котрі обумовлюються специфікою професійних учинів поліцейських й зумовлюють з'яву «професійної деформації», вважаємо за доцільне віднести: ретельне правове унормування професійних учинів; наявність значущих владних право обсягів стосовно об'єктів професійних учинів; професійна корпоративність; підвищений ступінь індивідуальної відповідальності за результати професійних учинів; психологічне й фізичне знесилення; ризик, небезпечність, екстремальність їхніх учинів; організаційні фактори; взаємодія із делінквентами; відсутність інноваційного психологічного супроводу професійних учинів. Априорі, що феномен «професійної деформації» негативно впливає не лишень на професійну сферу поліцейського, але й на їх духовну, когнітивну, мотиваційну й емоційну. Професійна деформація, врешті-решт, спричиняє до зросту кількісних показників недотримання співробітниками поліції вимог службової дисципліни та законності, завдає непоправних збитків саме професійним інтересам, спричиняє небажане оцінювання й судження оточуючих відносно учинів органів правоохорони, сприяє формуванню негативного іміджу поліції, нівелює вимоги професійної етики працівників Національної поліції України.

Перспектива подальших досліджень полягатиме в опрацюванні новітньої концепції запобігання професійної деформації співробітників органів правоохорони.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александров Ю.В. Проблеми професіоналізації та професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ. Право і безпека. 2012. № 4 (46). С. 323-328.
2. Боднар В.Є. Злочини у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України: теорія та практика протидії: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 332 с.
3. Великодна М.С. Феноменологія професійної деформації особистості. *Психологія в Україні та за кордоном*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 8-9 листоп. 2013 р. Херсон, 2013. С. 10-14.
4. Вірна Ж.П. Мотиваційно-сміслова регуляція у професіоналізації психолога: Монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2003. 319 с.
5. Гарасимів Т. З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с.

6. Грищенко С.В. Стратегії самопомоги в подоланні професійної деформації в діяльності соціальних педагогів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. Чернігів, 2012. Вип. 96. С. 53-57.
7. Дубінчук Н. В., Салій І. Ю., Бойко-Бузиль Ю. Ю. Основні чинники, які зумовлюють професійну деформацію співробітників правоохоронних органів. *Актуальні проблеми захисту прав*. 2018. № 2. С. 266-269.
8. Запобігання перевищенню влади або службових повноважень працівників правоохоронних органів / Л. М. Мако́тченко, В. В. Шаблестий; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Шаблестого. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 156 с.
9. Кісіль З.Р., Кісіль Р.-В.В. Юридіко-психологічні засади дослідження професійної деформації працівників Національної поліції України *Університетські наукові записки*, 2020, Том 19, № 1 (73), С. 238-252.
10. Кісіль З.Р., Швець Д.В. Психологія управління : Навчальний посібник. Харків: видавництво «Університетська книга». 2022. 648 с.
11. Кирбят'єв О. Професійна деформація особистості працівника правоохоронного органу як причина неналежного виконання своїх обов'язків. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 204-210.
12. Ковальчишина С.В. Теоретико-методологічний підхід до питання феномена професійної деструкції правоохоронців. *Кадровий вісник*. 2012. № 1 (3). С. 60–72
13. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Електронний режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
14. Кравцова М.О., Дацюк Т.К. Фактори, що спричиняють виникнення професійних відхилень у працівників правоохоронних органів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспунденції* №1, 2022.с. 26-30.
15. Куруч А.В. Шляхи подолання професійної деформації співробітників системи МВС. *Честь і закон*. 2013. № 2 (45). С. 88-92.
16. Медведєв В.С. Психологія професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ : автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.06. К., 1999. 35 с.
17. Медведєв В.С. Психологія професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ: дис. на здобуття наукового ступеня докт. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридічна психологія»// Київський ін-т внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. К., 1999. 412 с.
18. Медведєв В.С. Проблеми професійної деформації співробітників ОВС (теоретичний та прикладний аспект). К.: НАВСУ, 1999. 310 с.
19. Меркулова Ю.В. Професійно-психологічна підготовка працівників Національної поліції. Міністерство внутрішніх справ України, Одеський державний університет внутрішніх справ. 2017. 18 с. URL: http://oduvvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/lek-1_2017-PPPPNP.pdf (дата звернення: 05.04.2024).
20. Пінська О.С. Специфіка професійної правосвідомості та правової культури працівників органів внутрішніх справ. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2010. № 4 (51). С. 22-28.
21. Поліцейська деонтологія: навчальний посібник / за заг. ред. В. Я. Марковського. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 316 с.
22. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII/ Електронний режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
23. Рева О.М., Бойко С.В. Ірраціональність групової поведінки та групові деформації працівників у процесі спільної праці. *Вчені записки*. Університет економіки та права «КРОК». К. 2009. № 19. С. 225–235.
24. Середа В.В., Кісіль З.Р. Юридіко-психологічні засади запобігання професійній деформації працівників правоохоронних органів: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 848 с.
25. Швець Д. В. Професійна деформація правоохоронців: юридіко-психологічний вимір : монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 394 с.
26. Швець Д. В. Взаємозв'язок правосвідомості і моралі в діяльності працівників поліції України як чинник протидії професійній деформації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 16–22.
27. Хоржевська І.М., Царапора В.В. Особливості професійної деформації особистості військових та міліціонерів. *Збірник наукових праць*. Психологічні науки. 2013. № 10 (91). С. 312-316.
28. Hubert Langerock. Professionalism: A Study in Professional Deformation // *The American Journal of Sociology*. The University of Chicago Press, 2005. No. 1. P. 30–44.
29. Jane Green. The Deformation of Professional Formation: Managerial Targets and the Undermining of Professional Judgement // *Ethics and Social Welfare*. Great Britain, 2009. No. 1. P. 115–130.
30. Ternovsky L.N., Ternovskaya V.A. The professional deformation of the personality from the point of view of deontology // *European Neuropsychopharmacology*. Elsevier, Amsterdam, 1995. 5 (№ 3). P. 363-364.